

28 Şubat ve AB'ye Savrulma

Abdurrahman Arslan

Avrupa'nın tarihsel tecrübesi göz önüne alındığında "Avrupa Birliği" fikri, kendi arketipi ile yeniden buluşma anlamı taşır. "Avrupa nedir/kimdir?" sorusunun cevabı; Avrupa'nın yaklaşık 13. yüzyıldan itibaren oluşturduğu dini/felsefi/tarihsel mirasın kültürel dokusunda bulunur. Bireysel düzlemde bir kimlik meselesi olarak görünse de; "Avrupa Birliği" ya da Avrupalı olmak nihayetinde bir tarih mesabesi olarak karşımıza çıkmakta; dolayısıyla Avrupa'nın tarihsel kimliğine müracaat etmeden "Avrupa Birliğini tanımlamak eksik kalmaktadır. Bu yüzden Reformasyon dönemine uzanan Avrupa'nın parçalanma tarihi, aynı zamanda Avrupa'nın tekrar birlik olma arayışının da başlangıcını teşkil eder; bu haliyle Avrupa, sadece parçalanmanın değil, eş zamanlı olarak birleşmenin de çatışan iki deneyimini bünyesinde barındıran bir tarihi temsil etmekte. Bugün söz konusu olan "Avrupa Birliği" meselesi coğrafi, kültürel ya da dini bir yapıyı değil, sadece siyasi sınırların bölünmüşlüğüne ortadan kaldıran bir çaba olarak önem taşımakta.

Bu sebeple herhangi bir ülkenin, sözgelimi Osmanlı'nın veya Türkiye'nin Avrupa'da yer almış olması, onu Avrupalı yapmaz; Avrupalı'yı tanımlayan ölçüler oldukça farklı, hatta bunların ölçü olduğunu söylemek hiç kolay sayılmaz; Avrupalılık'ı tanımlayan, tarihsel deneyimin bizzat kendisi olmakta. Hakikatte, kadim Grek'te sonradan "Polis"li olmak nasıl ki mümkün olmamışsa, Avrupalı olmak da o nispette zorluk taşır. Bu tarihi paylaşmayan hiçbir topluluk Avrupa coğrafyasında yaşamış olsa bile, Ruslar gibi, Avrupalı kabul edilmemiştir. Osmanlı/Türkiye hem bu tarihsel deneyime dahil değil hem de Avrupa'nın kendinden olmayanlara, asimilasyon ve/veya eliminasyon gibi iki seçenek sunduğu ve bunlardan birisini tercih etmekten başka bir şans tanımadığı "öteki"dir. Bunun, Avrupa ile Türkiye arasına bir "mesafe" koymaktan çok, bir tespit olduğunu söylemem gerekiyor.

Türkiye içine girdiği modernleşmeden yeteri kadar nasibini almadan ve kendisi için doyarsa tüketmeden yeni bir noktaya ulaştı: Batı ile entegrasyon. Ne var ki, Türkiye'nin modernleşmesini/batılılaşmasını belirleyen "akıl/irade" ve bu uğurda gösterilen bütün çaba nihayetinde "Avrupalı olmak" gibi araçsal bir mahiyet taşıdı; fakat hiçbir zaman entegrasyon içeren böyle bir sonu kendine taşıdığı söylenemez. "Muasır medeniyet"e ve onun hedefine ulaşmak başka bir şeye, Avrupa'ya entegre olmak başka bir şeye işaret etmekteydi. Öte yandan Avrupa Birliği'ne giriş sadece, Türkiye'nin veya Batı dışındaki bir ülke toplumunun girişi olarak anlaşılmamalıdır. Bu katılım herşeyden önce İslam dinine inanan Müslüman bir zihniyet dünyası ve onun kültürel/tarihsel deneyimi olarak anlaşılmalı, düşünülmelidir. Bu durumda acaba Avrupa'nın sosyal, kültürel, siyasal ve dinsel muhayyilesi bu zihniyet dünyasının ve onun tarihsel deneyiminin değerlerini oldukları halleriyle yaşatacak müsait bir ortama sahip midir? Cumhuriyet Türkiye'si 80 yaşına girerken Avrupa Birliği ile olan ilişkilerinde 40. yılına girmekte olması, ömrünün yarısına denk düşmektedir. Bir toplumun, bu anlamda, Avrupa'ya entegre olmak üzere ömründen bu kadar uzun yılları cömertçe verme isteği; sol ve İslamcı düşüncenin içinde bulundukları tıkanmaya rağmen, yine de üzerinde düşünmelerini bir zaruret haline getiriyor.

Bugün, Batı dışındaki sol; anti-emperyalist temelde kurgulanmış kendi geçmişi ile, küreselleşmeyle birlikte gelen yeni ya da neo-liberal gelecek anlayışı arasında sıkışıp kaldı. "Batı-dışı sol", öngördüğü gelecek tasarımı ile nihai noktada, teorik düzlemde Batı'daki ile ortak bir geleceği paylaşmış olsa bile; kendi toplumları için bu geleceği, emperyalizmin temsilcisi olarak Batı'ya karşı verilecek mücadelenin içinden geçerek kurmak gibi "çelişkili" bir hedefi paylaştı. Bugün "öznesi" olmayan bir emperyalizmle karşı karşıya bulunmamız;

eşitlikçi ideallerin yerine ikame edilen sadece belirli bir hayat biçiminin öngördüğü özgürlük anlayışını, totaliter ve tahakkümcü bir "iktidar alanı" karşısında savunmayı ne kadar meşrulaştırabileceği yine de önemli bir husus olarak önümüzde duruyor.

Soğuk savaş sonrasının ve küreselleşmenin, İslam dünyasına yönelik niyet ve taleplerinin Türkiye'ye düşen payının 28 Şubat olması; Avrupa Birliği'ne katılım meselesinde İslamcılar cihetinden durumu çok daha "vahim" bir hale getirmiştir. 28 Şubat; soğuk savaş döneminin, başkalarına ciddi sıkıntılar yaşatırken, Müslümanlara sunduğu görece rahat ortamında artık İslamcılık yapılmasına müsaade edilmeyeceğine işaret etti. Bu dönemin sağladığı rahatlık içinde elde edilmiş kazanımların 28 Şubat tarafından geri alınmasına hazır olmayan sabırsız Müslüman muhayyile, neo-liberalizmin nimetlerini toplamak üzere dünyanın kıyılarına savrulmakta gecikmedi. Bu süreçte Müslümanlar/Müslüman aydınlar, bir cihetten soğuk savaş sonrasında yaptıkları/yapacakları İslamcılığı meşrulaştırmak, diğer cihetten de bize sunduğu konformizmi ve bunun için gerekli olan özgürlüğü bir an önce elde etmek üzere, "mağlubiyetin fikhını" yoğun faaliyet göstererek geliştirmekten oldukça hoşnut kaldılar. "Avrupa Birliği"ne katılım artık bundan böyle, "dış" dinamiklerin yardımıyla "içeride" elde edilecek salt bir özgürleşme dönemine indirgenerek anlaşılabilecekti. Mesele artık bu kadar basit ve yalındır; aksini savunanlar ise kaçınılmaz olarak totaliter/tahakkümcülükten yana olmakla damgalanmaktadır.

"Avrupa Birliği"ne katılım ile Türkiye'nin özgürleşme sürecine gireceği -ki kısmen de olsa bu kaçınılmazdır- varsayımından hareketle, diğer Müslümanlara yönelik sorumluluğun reel olana tercih edilmesi, aslında İslamcı düşüncenin ciddi kırılma dönemini temsil ediyor. İslam'ın azizliği karşısında Müslümanın gösterdiği pragmatizmin, Müslümanları daha dindar ve muttaki yapacağını söylemek zordur. Avrupa Birliği'ne girişi, sadece Müslümanın ferdi temelde kimliğini daha iyi koruyacağı ve/veya koruyamayacağı kriteriyle değerlendirmek sağlıklı bir ölçü sayılamaz. Zira Müslüman olmakla başlayan ve diğer Müslümanlara/insanlara karşı üstlenilen hukuki/ahlaki sorumluluğun getireceği nihai hedefi gözden uzak tutmamak gerekiyor.

Bu hedef Müslümanların yüz yılı aşkın olarak dile getirdikleri "Müslümanların birliği" fikri ve idealidir. Avrupa'nın birlik haline geldiği/gelebildiği bir zamanda Müslümanlar "İttihad-ı İslam" fikrinin entelektüel imkanları üzerinde yeniden düşünmüyorlarsa, küreselleşen bir dünyada onlar başka neyi düşünebileceklerini umut etmekteler?

Haksöz Dergisi Sayı: 143 - Şubat 2003

Kaynak: 28 Şubat ve AB'ye Savrulma - Abdurrahman Arslan